

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

Година XVII.

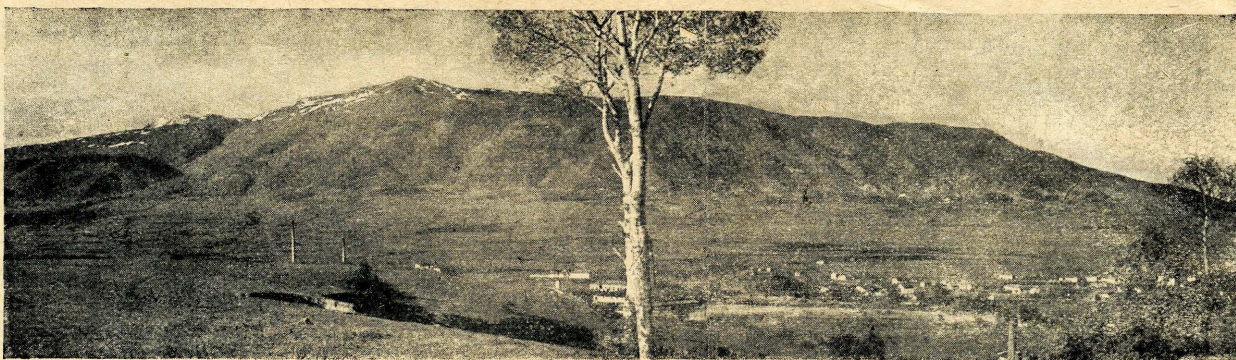
Декемврий — 1925.

Книга 10,

акв. В. Захаревъ

ЧЕРКВА ВЪ С. БЪЛИ ИСКЪРЪ (САМОКОВСКО)

Витоша

фот. Дацовъ

† ПРОФ. К. ДРОНЧИЛОВЪ

Каква е загубата съ печалната и трагична кончина на Крумъ Дрончиловъ това можемъ да оценимъ само ние близките му, които бѣхме всѣки день заедно, зѣ когото заедно сме мечтали и кроили планове въ студенческите години и заедно по сетне сме се стремили въ живота да ги осъществимъ. Право каза проф. Иширковъ въ надгробното слово, че отъ небето на българската наука изчезна и угасна една голѣма звезда. Не. Българската наука, специално българската география и етнография осиротѣ за много години. Има хора, които се раждатъ за една работа и да се създадатъ такива хора не е необходимо само трудъ. Изискватъ се още много други качества. Не загубихме ли така младъ проф. Алексиевъ, ами следъ смъртта на нашия най-добъръ ориенталистъ Д-ръ Иванъ Димитровъ колко години се минаха и до сега не се немѣри нито единъ, който да го замѣсти. А неговата загуба едвамъ сега се чувства, когато се почнаха проучванията на прабългарските паметници, сега, когато се отвориха тайните турски архиви, дето се пазятъ толкозъ много ценни известия за българския народъ въ петвѣковното му робство. Наистина тамъ работи г. Тодоровъ отъ народната библиотека, но за тамъ сж необходими още много и добре подготвени научни работници.

Такъвъ добъръ и солиденъ наученъ работникъ въ своята областъ бѣ и Крумъ Дрончиловъ, починалъ въ разцвѣта на своите младежки години и на своето творчество. Роденъ въ планинското градче Самоковъ презъ 1889 год., синъ на народенъ учителъ, той останалъ сиракъ още малъкъ и билъ отгледанъ съ голѣмъ трудъ отъ майка си. Гимназията свършва въ Пловдивъ, после става като покойния си баща народенъ учителъ въ Конаре. Презъ есента 1909 година получава държавна стипендия по етнография и география и заминава за Берлинъ, дето се е училъ главно при знаменития етнологъ проф. Лушанъ, комуто още като студентъ става асистентъ и работи въ Берлинските етнографски сбирки. Дисертацията му за докторски изпитъ е изследвания върху антропологията на българитѣ. Следъ свършването на войната Дрончиловъ постъпва за кратко време на служба въ Етнографския музей, а веднага следъ това бива назначенъ за асистентъ по

география въ университета. Презъ 1923 г. той се хабилитира за доцентъ съ солидния си наученъ трудъ „Бурелъ“, образцово антропогеографско изследвание на тая западна българска покрайнина. Той писа още върху антропологията на българските новобранци, върху антропологията на македонските българи, за черепитѣ на старохристиянската гробница въ София, за политическата граница, статии на немски по сжшитѣ въпроси, него очакваха богатитѣ антропологически сбирки на Народния музей, той готвеше голѣмъ трудъ за южните ни погранични области, особено Петричко и Бѣласица, дето бѣ устремилъ на последъкъ всичкото си внимание. Дрончиловъ работеше и въ много културни и просвѣтни организации, той тури основата и се бореше за съзнателния туризъмъ у насъ, плодъ на която дейность сж академичните му статии „Природа и туризъмъ“ и „Нашето дѣло“. Неговата слава като ученъ бѣ минала вече границата на нашата малка България. Университетътъ въ Люблина бѣ му възложилъ рецензия върху трудоветѣ на кандидатъ за професоръ, заради неговитѣ научни трудове макаръ и още младъ той бѣ избранъ за членъ на чужди академии. Въ Български туристъ, Естествознание и география, Учителски вестникъ навсѣкжде ще намерите неговитѣ кратки и съдържателни статии и рецензии.

Но за жалость тъкмо когато имаше вече достатъчно запаси отъ знания, тъкмо когато му се отваряше широко поле за работа неумолимата сѣдба го отне отъ обятията на българската наука.

Една голѣма празнота остана въ нашата географска наука, една голѣма празнина остана и межднасъ, неговитѣ приятели. Винаги веселъ, жизнерадостенъ, внимателенъ къмъ всички, ние бѣхме навикнали да го виждаме и срещаме съ усмивка на устата. Незамѣнимъ другаръ въ нашитѣ съвмѣстни излети, незамѣнимъ събеседникъ въ нашитѣ другарски срещи. И ние сега почувствувахме още повече неговото отсъствие, когато го загубихме за винаги. Времето ще хвърли постепенно черното було на забвението, но въ нашитѣ сърца, скрито далечъ нѣкжде, ще остане за винаги едно скръбно и празно мѣсто за единъ изгубенъ приятелъ и другаръ.

Ив. Велковъ.

НАШИЯТЪ КРУМЪ

Отъ редъ години преживѣваме дни пълни съ изненади.

И тежка и скръбна бѣ изненада за всички ни трагичната кончина на нашия скъпъ пригелъ Крумъ Дрончиловъ. Приобщени вече съ житейскитъ превратности, ние още не можемъ и дълго нѣма да свикнемъ съ тази изненада.

Както инвалидътъ никога нѣма да забрави изгубениятъ си кракъ, ржка или очи, така и българскиятъ туризъмъ и географска наука нѣма да забравятъ своя възторженъ деецъ и младъ ученъ. Защото той бѣ за тѣхъ едновременно и крака, и ржце, и умъ и сърце.

Синъ на беденъ народенъ учителъ, той се роди, отрасна, учи и издигна всрѣдъ лишенията и незгодитъ.

Отъ дете той подкара своята житейска лодка право срещу течението, срещу подполнитъ камъни на съвремения животъ. И преодоляваше препятствие следъ препятствие. Дълбоката и неугасваема любовъ къмъ науката и природата бѣ неговия блѣстящъ фаръ. Въ стремежа си за тѣхното завладяване, той не позна непреодолима преграда.

Животътъ бѣ за него неспирна борба, борба благородна и укрепителна. Въ тази борба и страстенъ стремежъ къмъ научнитъ и природни висини той нито се подаде на озлоблението, нито намръщи вежди, като много други ратници въ полето на индустриалния и наученъ трудъ.

Не.

И съ незгодитъ на живота, и съ трудноститъ на науката младиятъ Крумъ се справяше като веселото дете съ своитъ играчки.

Широката, богатата, искренната усмивка никога не напусна неговото блѣдо лице: тя винаги плаваше въ неговитъ дълбоки черни очи.

Тази усмивка е даръ само на широкитъ откровени души, на хората съ дълбокъ духовенъ — наученъ и мораленъ животъ; тя избликва изъ душевнитъ дълбини.

Затова, както въ науката, така и въ туризъма той бѣ чуждъ на позата, за всичко той разправяше просто, както разправятъ децата и *големитъ* хора.

За природата и нейнитъ чудни красоти той пишеше и говорѣше съ сжщото детско увлечение и съ сжщата съзнателна обичъ, както и за научнитъ истини.

— *Култивиране на съзнателна обичъ къмъ природата и покровителство на нейнитъ красоти* — бѣ главния лозунгъ на неговата неспирна туристическа дейность.

Гаврата съ човѣка бѣ за него така ниска, както и гаврата съ природата.

Крумъ Дрончиловъ бѣ живата непреривна връзка между науката и природата, между университетската катедра и туризъма.

И щедро прѣскаше той своитъ богати и добити съ тежъкъ трудъ знания между млади и стари, между академичната младежъ и организиранитъ туристи, еднакво обичанъ и цененъ и отъ еднитъ и отъ другитъ.

Хубавата традиционна връзка между туризъма и

Мрътвия градъ (Самоковъ)

В. Захариевъ

науката, осветена още при основаването на първото Българско Туристическо Дружество, намери достатъчно възлощение въ неговата научна и туристическа дейность. На научната географска катедра той винаги се чувствуваше туристъ. Затова и увеличаше мислено следъ себе си младитъ студенти, ту по леденитъ канари на Хималаитъ, ту изъ пѣсцитъ на пустинитъ, ту изъ девственитъ лесове на Грузия.

Всрѣдъ природата, пъкъ той бѣ възторженъ поклонникъ и спокоенъ изследвачъ.

На студентитѣ той предаваше увлеченията на туриститѣ и на великитѣ пжтешественици, а на туриститѣ внушаваше съзнателната обичъ къмъ природата и нуждата отъ опознаване на нейнитѣ велики закони.

За него туризмътъ не бѣ единъ лекъ спортъ за убиване на излишно време, каквото той никога нѣмаше, а една обществена школа, една лична и обществана дисциплина,

Туристътъ, пишеше той, има една главна задача: *да буди интересъ и любовь у широкитѣ маси къмъ природата, та да се развие у тяхъ този усетъ заедно съ познания за обикалящия ги миръ, частичка отъ който сж и тѣ. Нека насладитѣ, които доставя туризмъ, бждатъ достояние на всички слоеве на нашето общество, а не само за ония, които разполагатъ съ повече средства и време*.

И по-нататкъ:

— *Нека всѣки възнѣ въ природата да форми-*

ра своето мировъззение, като го обоснове на нейнитѣ строги и вѣчни закони.

И той загина на своя постъ, като стана жертва на нашитѣ технически неуредици и слабия усетъ къмъ изправностъ.

Движенъ, като всѣкога, отъ дълбоки научни интереси, той замина въ ранно утро да проучава витошкия геолошки строежъ и скаленъ съставъ въ пробития водопроводенъ тунелъ надъ с. Симеоново. Навръщане загина при най-трагична обстановка.

И човѣкътъ, който съ детска усмивка преодолѣя толкова препятствия и незгоди, склопи за винаги очи въ разцвѣта на своитѣ физически и умствени сили. Слѣ се съ майката природа, възторжено обичана и дълбоко познавана отъ него, отъ която бѣ и той една малка и достойна частица.

Разбитата глава увисна върху износената туристическа куртка, която така сполучливо символизираще, както дълбокитѣ интереси на учения, така и възвишената скромностъ на човѣка.

Замина си младия Крумъ и неговото мѣсто въ българския туризмъ ще остане задълго незаето.

П. Делирадевъ

НАШЕТО ДѢЛО*)

Дългото робство бѣше направило българина много неподвиженъ и, така да се каже, вързанъ за родното му село или градъ. Той е познавалъ само най-близката имъ околностъ и на нѣколко километра отъ тяхъ е започвалъ чуждъ за него свѣтъ. Затова шопътъ отъ Софийско съ вѣкове е пѣлъ: „Отъ Витоша по-високо нѣма, отъ Искаръ по-дълбоко нѣма“. На изолираността, въ която е живѣлъ нашия народъ се дължи именно и обстоятелството, че на сравнително малко пространство сж се образували голѣми различия въ физически типъ, говоръ, носия и пр.

Малцина сж били презъ робско време ония българи, които като волни хайдути или овчари, сж могли да надникватъ по-далечко въ тайнственитѣ дебри на нашитѣ планини, въ царствата на самодивитѣ, и да се наслаждаватъ отъ тяхнитѣ „гори зелени“, „сянки дебели“ и „води студени“. Само на патроннитѣ празници на манастиритѣ, скжтани въ живописни мѣстности, сж се стичали и отъ по-далечни мѣста многобройни поклонници, които въ храма на тия народни светини и въ окръжаващата ги величествена природа сж намирали утѣха и подеъмъ на духа. Това сж били обикновено и единственитѣ случаи, при които българинътъ се е запознавалъ сж друга природа, различна отъ всѣкидневната.

Следъ освобождението любителитѣ на природата иматъ вече възможностъ да посѣщаватъ безпрепятствено близки и далечни наши краища, но интересътъ къмъ хубоститѣ на освобожденото ни отечество

продължава да е слабъ. Увеличаващата се постоянно наша интелигенция мечтаеше да види красотитѣ на далечни и чужди планини и се въодушевяваше отъ чужда природа, та трѣбваше Алеко Константиновъ да се провикне: „Швейцария ли?“, сочейки прелеститѣ на наша България, а народниятъ поетъ да каже горчивитѣ думи:

„Алъ ний живѣемъ въ тебе като сжщи чужденци,
И дивни видъ твой не ни стрѣска, не привлича.
Рогачътъ въ планинитѣ по много те обича,
По-харно те познаватъ крилатитѣ пѣвци,
А ний не видимъ нищо, намъ нищо не ни трябва,
Доволно е че даватъ покривката и хляба,
И ние въ тебе, Майко, ще умремъ чужденци!“ ...

Хубоститѣ, съ които така щедро е надарена нашата родина, не останаха скрити за отзивчивитѣ къмъ хубавото наши писатели начело съ Вазова и Алеко. Тѣ първи почнаха да будятъ у нашето общество интересъ къмъ природнитѣ хубости, като му дадоха не само възторжени описания, но и сами поведоха преди четвъртъ вѣкъ голѣма група Софийнци къмъ Черни върхъ на Витоша, за да му ги покажатъ. Тукъ, за да се турятъ здрави основи на дѣлото, което имаха присърце двамата наши велики безсмъртници, се решава основаването на първото българско туристическо дружество, което да обедини едничкитѣ любители на българската природа, скитащи се отъ време на време изъ „забутанитѣ“, както се казваше, наши краища, и което да привлече въ своитѣ редове повече хора, като имъ от-

*) Печатано въ Български Туристъ, год. XV.

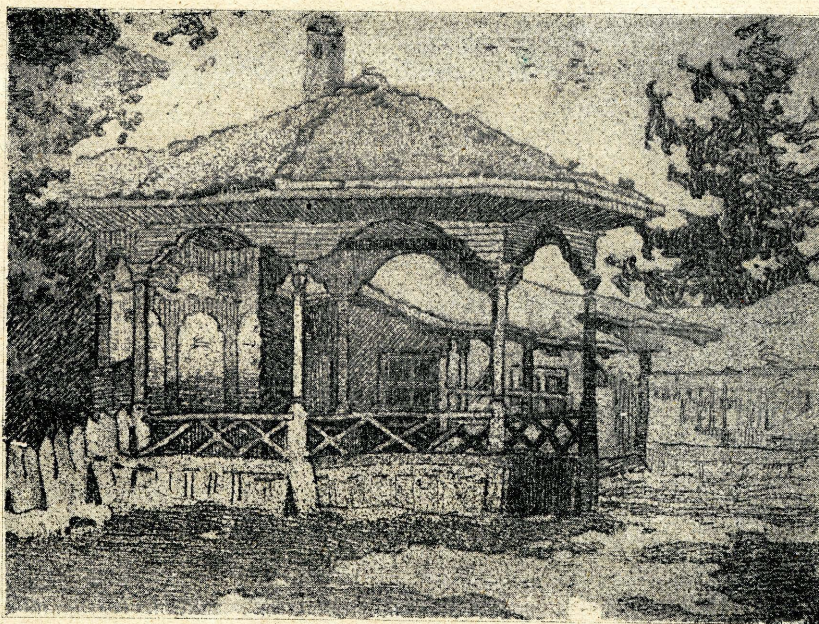
крива чаровниятъ природни красоти. Така се дава началото на организирания туризъм у насъ, и той изпърво бързо се развива, за да отслабне наскоро, като всѣко наше начинание. За щастие обаче той не заглѣхна, окопити се пакъ, излезе неувредимъ презъ войнитъ и го виждаме сега да се шири бързо и да намира многобройни привърженици, особено между младежта.

На XV си съборъ презъ м. май въ гр. Търново Българското Туристическо Дружество се яви съ 18 клона и повече отъ 1800 души редовни членове. Съ особено доволство трѣбваше да се констатира, че въ София, дето се тури началото на туризма у насъ преди само четвъртъ въкъ, въпреки дългитъ войни и настѣпилото следъ тѣхъ унииние, клонътъ е броилъ повече отъ 500 членове, а сжщо така броятъ на организиранитъ туристи е билъ доста значителенъ и въ градове като Търново (304 души), Дупница (208 души), Габрово (131 души), Враца (120 души), които иматъ отлични условия за развитие на туризма. Освенъ въ изброенитъ градове туристическото дѣло е закрепнало и въ следнитъ градове и села: Пловдивъ, Русе, Стара-Загора, Казанлъкъ, Кюстендилъ, Радомиръ, Долна Баня, Белово, Оряхово, Плевенъ и св. Врачъ, а по време на събора стѣпи, здраво и на брѣга на Черно море, въ гр. Варна. Отъ събора насамъ броятъ на клоноветъ и организиранитъ въ тѣхъ туристи се увеличава постоянно. Само въ Софийския клонъ Алеко Константиновъ броятъ на редовнитъ членове е нарасналъ надъ 800 души и включва въ редоветъ си все повече и повече високо интеллигенти и съзнателни туристи отъ двата пола. Особено трѣбва да ни радва бързото разрастване и преуспѣване на възникналата едва преди едно десетилетие юношеска туристическа

организация, която съ право може да се нарече пепинера на бждащи съзнателни и въодушевени отъ туристическата идея членове на Б. Т. Д. Упоритата работа на младитъ ни другари заслужава адмириране и броятъ на юношитъ туристи, достигащъ до 7000 души, организирани въ 60 клона, предсказва най-хубави изгледи за бждашето на туризма у насъ. Това голѣмо увеличение броя на организиранитъ туристи и чувствителното разрастване на туристическото дѣло сами вече говорятъ, че българинътъ се е промѣнилъ значително въ едно кжсо време и че на това дѣло у насъ е турена солидна основа, че то ще процвѣтѣва и крепне, че е негово бждашето.

Доволни отъ разрастването на нашето дѣло, нека продължаваме пакъ съ сжщата ревност организа-

ционната ни работа, която е била преобладаваща презъ четвъртвѣковното просъществувание на нашето дружество. Но при това нека не забравяме, че до сега, кога повече, кога по-малко сме занемарявали две отъ сжщественитъ задачи на туризма: *едната — да разширяваме и разпространяваме познания за нашата страна и нейнитъ природни белѣжитости, и втората — да направимъ послѣднитъ по-лесно достъжни*. Едно отъ най-добритъ срдства за постигане на първата ни задача сж излетитъ. Въ това отношение, наистина, ние не можемъ да се оплачемъ въ бездѣйствие. Числото на излетитъ и броятъ на туриститъ, които бродятъ презъ различнитъ годишни времена изъ планини и полета, расте постоянно, а мѣстноститъ, които до скоро бѣха почти непознати, сега се посѣщаватъ ежегодно отъ стотини туристи. Обаче не всѣки туристъ и любителъ на природата може да опознае голѣмъ дѣлъ отъ нашитъ земи само чрезъ собствено наблюдение. Мнозин-

Чешма въ митрополитската черква въ МОКОВЪ иру гъ В. Захариевъ

ството нѣма възможността да стори това, поради служебни задължения, ограничени срдства, домашни грижи и други улисии. Пъкъ и най-добритъ туристи немогатъ да видятъ всичко и споходятъ навсѣкжде. За много краища на нашитъ земи тѣ, както и широката публика, ще научатъ само отъ описания на други, които сж ги споходили. Тукъ именно се прави най-малко, като изключимъ единичнитъ кжси описания въ нашето списание, и не се използва опитността и познанията на участницитъ въ отдѣлни излети. Ако за всѣки излетъ се правеха изложения съ важни за туриста данни, не само биха се улеснили бждашитъ излети, но вече много отъ клоноветъ щѣха да иматъ готови пжтеводители за районитъ си. А отъ колко голѣма полза биха били сказ-

китъ съ туристическо съдържание! Отдълнитъ клонове правятъ често срѣщи помежду си, но азъ незнамъ нито единъ случай, на тия срѣщи да се запознаватъ взаимно съ природата на отдълнитъ клонове чрезъ подходящи описания на устройвани излети. И, ако могатъ да се придружатъ тѣ съ подходящи фотографически снимки или съ свѣтливи картини, колко по-смислени биха се явили тия срѣщи. Въ всички наши клонове за това трѣбва да се подготвятъ специални сказки върху природата и нейнитъ белѣжитости въ клоновия районъ и тия сказки да се четатъ както на срѣщитѣ, тъй и предъ другитѣ клонове, а сѣщо и въ градове, дето нѣма клонове. Тия сказки на първо време могатъ да сж само обикновени описания на излети съ проследяване на виденото по пѣтя. Свѣтлитѣ картини (диапозитиви), съ които тѣ ще се придружаватъ, ще задоволятъ напълно насѣщни нужди на всички любители на природата. Сѣщо така много отъ клоноветѣ Б. Т. Д., които иматъ вече значителенъ брой хубави фотографически снимки, могатъ да правятъ постоянни изложби и да си размѣняватъ снимки помежду си. Липсата на помѣщения пречи за устройване на тия изложби

и последнитѣ на много мѣста ще останатъ да се желаятъ въ бждаше, когато всѣки единъ клонъ ще си има собственъ домъ. Това обаче нека не пречи да се подготвятъ фотографически снимки и да се устройватъ съ тѣхъ поне периодически изложби, представляващи по-голѣмъ или по-малкъ дѣлъ отъ нашитѣ земи.

За постигане на втората ни задача пѣкъ се правятъ, особено отъ нѣкои клонове, упорити усилия, въпреки това, че се срѣщатъ голѣми пречки отъ пакостни ржце и недостатѣчни срѣдства. Готовитѣ хижи, проектитѣ за нови, маркирането и прокарването дори на пѣтища и пр. свидѣтелствува за желанието да се направи възможното въ това отношение.

Тукъ неискамъ, па и немога да се спирамъ обширно върху споменатитѣ две задачи на българскитѣ туристи. Моята цѣль е да посоча, че тѣ вече трѣбва да стоятъ на първъ планъ въ програмитѣ на нашата дѣйность, защото не вече броятъ на клонове и организирани въ тѣхъ членове, но степенъта, до която тия задачи сж изпълнени, ще свидѣтелствуватъ за нашата зрѣлость като туристи.

† Кр. Дрончиловъ.

ГРАДЪ КОПРИВЩИЦА

Географопоселищни чертици¹⁾

Въ България се срещатъ на много мѣста високо разположени селища, особено изъ пространнитѣ планински масиви и високи полета, но само градъ Копривщица заслужава напълно името на планински градъ. Той е разположенъ въ оная частъ на сѣщинска Срѣдна-гора, дето надморската височина, формата на земната повърхнина, климатътъ и растителността показватъ ясни планински черти. Възникването и развитието на града, стопанския му животъ, характера на жителитѣ и физиономията на селището сж повлияни силно отъ неговото планинско положение. По-добъръ примеръ за характеристика на планински градъ въ България отъ Копривщица нѣма.

Положение на града. Сѣщинска Срѣдна-гора, въ която е разположенъ градъ Копривщица, се загражда на западъ отъ тѣсната долина на р. Тополница, на изтокъ отъ Карловското поле и долината на р. Стрема, на югъ отъ широката низина на Марица, на северъ отъ високото Златишко поле; само въ североизточната си частъ сѣщинска Срѣдна-гора се споява тѣсно чрезъ Козница съ Стара-планина. Височината Козница дѣли водитѣ на Тополница отъ Стремскитѣ и Златишко поле отъ Карловско. Главната посока на сѣщинска Срѣдна-гора е отъ западъ къмъ изтокъ. Нейнитѣ най-високи вър-

хове: Братия (1,517 м.), Буная (1,566 м.) и Богданъ (1,573 м.) по височината се малко различаватъ единъ отъ други и се издигатъ заоблено отъ главното вододелно било безъ да го надвишаватъ много. Въ свръзка съ кристалиннитѣ шисти, които образуватъ основата на планината, сѣщинска Срѣдна-гора се отличава съ заоблени форми и богата гориста покривка.

Градъ Копривщица е разположенъ въ една малка котловина на р. Тополка въ сѣщинска Срѣдна-гора. Котловината, висока срѣдно 960 м. надъ морското равнище, има посока отъ югъ къмъ северъ. Тя е най-широка въ нейната най-южна частъ, дето се втича въ Тополка отдѣсно р. Крива. Нейната равна частъ е изпълнена отъ хубавъ алувиумъ, а въ краищата ѝ се натрупалъ дилuviумъ, съставенъ отъ раздробени части на гнайсови и гранитногнайсови скали. Котловината е заградена околорвръсъ отъ спусковетѣ на вѣсочини, които носятъ имената най-вече на различни светци: Попъ, Попадия, Петровденъ и Св. Димитъръ — отъ лѣво на Тополка, източно, а Св. Петка, Св. Илия, Св. Никола и Св. Атанасъ отъ дѣсно, западно. До скоро тѣ били съвсемъ плешиви, но отъ двайсетъ години насамъ е направено много за тѣхното залесяване и сега спусковетѣ на Св. Никола и Св. Димитъръ сж напълно залесени съ иглолистна гора, доста сж залесени съ такава гора и Св. Петка, Св. Илия, Попъ и Попадия. Останалитѣ плешиви склонове сж покрити дебело отъ

¹⁾ За сп. Български Туристъ давамъ само откъслечи отъ статията, приготвена за Копривщенския юбилеенъ сборникъ на Априлското възстание.

разрушенъ вече скалистъ материалъ и пороиѣ издълбали по тѣхъ голѣми рупи, ровини, чиято бѣлопрѣстица образувала голѣми сипеи. Малкото ниви и пасбища се намиратъ по плешивитѣ склонове, а въ равнището на котловината се разтилатъ сочни ливади които съ своитѣ дървени огради, напомнятъ ливадитѣ на по-културни западноевропейски земи.

Ако се изкачи човѣкъ малко по-високо надъ Копривщица, ще види какъ наднича надъ Попадия и Петровденъ върха Буная, а надъ Св. Петка — Богданъ. Дълбокиятъ долъ, който издълбала Тополка на северъ, къмъ Златишко поле, открилъ хубавъ изгледъ къмъ южнитѣ плешиви склонове на Тетевенска Стара-планина.

Тополка, която новото поколение погрѣшно захваща да нарича Тополница, събира своитѣ начални води отъ гориститѣ склонове на Буная и Богданъ. Когато тя влѣзе въ котловината захваща да тече доста бавно между низки брѣгове, обрасли съ върби, които сж надвесили клони надъ водата. Въ града Копривщица р. Тополка, чието дѣно е пѣсчливо, не е голѣма, тя може да се минава на бродъ и по камени прескачаници, но кога придое, а това става често, е буйна, тогасъ тя наводнява низкитѣ мѣста и пакости на населението.

Въ Копривщенската котловина въ Тополка се втичатъ много притоци, между които по важни сж Крива и Попска рѣка надъ града, Косово дере, Бѣла рѣка и Петрешка въ самия градъ: първитѣ два градски притока отъ лѣво, а последния отъ дѣсно. Въ улицитѣ на града текатъ още Мръсно и Младенъ-дере, които лѣте иматъ съвсемъ малко вода дори пресъхватъ, но въ дъждовно време образуватъ буйни порои. Отъ градскитѣ рѣки после Тополка най-голѣма е Бѣла рѣка, но най-красиво е Косово дере, което образува въ горната частъ на града хубави скокове и добре зашуменъ долъ съ богата низка и висока растителност. Надъ него сж построени и най-много каменни сводести мостчета, които сж тѣй типични за града.

Градъ Копривщица е разположенъ отъ дветѣ страни на рѣка Тополка, надъ която сж построени нѣколко дървени мостове. Отъ дѣсна страна сж разположени махалитѣ Бѣлокаменъ и Арнаутска, а отъ лѣво главната частъ на града, която се дѣли на махалитѣ: Торманова, на дѣсно отъ Косово-дере;

Срѣдна махала, между Косово-дере, Бѣла рѣка и Тополка. Най-северна махала е Ламбовската.

За да се избѣгнатъ мочуритѣ на котловината, градътъ е разположенъ въ нейната северна частъ, дето тя се стѣснява, и то главно по склоноветѣ; затова много негови части представятъ хубави амфитеатрално разположени групи отъ къщи. Въ свръзка съ терена на котловината разположението на града е долинно, той се развилъ надлъжъ покрай Тополка и главната улица на града върви успоредно съ рѣката.

Въ поселищно отношение градъ Копривщица представя съвсемъ осамотено планинско селище. Всички останали срѣдногорски селища лежатъ много по-низко въ политѣ на сжщинска Срѣдна-гора, каквито сж Клисуре, Душанци, Пирдопъ, Петричъ,

Черквата св. Николая въ Самоковъ

Рисуна В. Захариевъ

Мечка, Панагюрище и Стрелча. Най-малко три часа пѣтъ трѣбва да измине човѣкъ, за да стигне отъ Копривщица най-близкото селище. Разстоянието до Пирдопъ, сегашниятъ околийски центъръ, е 24 км.¹⁾, а до Панагюрище, въ чиято околия спадаше по-рано Копривщица, е 25 км.

Името на града. Името на града сега се пише и изговаря Копривщица. Нѣма съмнение, че коренъ на името е коприв, — коренъ на думата коприва. Селища съ такъвъ коренъ има у насъ и у други славянски народи. Въ България две села носятъ имена

¹⁾ Сега новиятъ пѣтъ отъ Пирдопъ за Копривщица е снетъ низко край Тополка, която шумливо тече въ тѣсенъ скалистъ долъ отъ града надолу. Новиятъ пѣтъ върви презъ гѣста букова гора и отваря хубави изгледи

Коприва (въ Кюстендилска и Никополска околия) и друго едно — името Копривецъ (въ Бѣленска околия). Въ Хърватско има градецъ Копривница, а въ Чехия Копривнеце (на нѣмски Nesseldorf — Копривено село). И народътъ вѣрва, че името Копривщица произлиза отъ думата коприва, която растѣла много въ тоя градъ, както пише Хр. В. Пулековъ, първиятъ описателъ на града си въ „Български Книжници“, година 1860. Но още проф. Иречекъ забелезва, че окончанието — ица въ нашия езикъ е присъщо на рѣкитѣ, и името на града произлиза навѣрно не отъ коприва, а отъ копривище. Стоянъ Пранчовъ, родомъ отъ Копривщица, въ своята книга за родния си градъ тълкува името отъ „купъ рѣчици“, тъй като при града се втичатъ въ Тополка Попска рѣка, Крива рѣка, Бистра, Петрешка и др. Отъ купъ рѣчици споредъ него се образува името Купричици, Коприщица. Пранчовъ отбелезва добре, че до началото на миналия вѣкъ, както се виждало отъ нѣкои запазени паметници, се пишело името на града Коприщица, а не Копривщица. И наистина, съгласната „в“ е вмѣтната отпосле въ името Копривщица. Ако приемемъ, че старитѣ жители на Коприщица сж кръстили своето селище отъ думата коприва, то тѣ биха го кръстили Копривецъ, както сж създали имената на изворитѣ Косовецъ, Арнаутецъ и Войводенецъ и тогава бихме имали прилика съ името на село Копривецъ въ Бѣленска околия¹⁾. Приемемъ ли за вѣрно, че старото име е Коприщица, както увѣряватъ стари хора, и поискаме ли да го тълкуваме като българско име, то неговия произходъ по-лесно би могле да свържемъ съ растението копъръ — коприсице — мѣсто дето расте копъръ, и отъ тамъ името Коприщица за селището.

Но сближимъ ли веднѣжъ името Коприщица съ копъръ, то дохождаме до правилното тълкуване на името на града отъ грѣцката дума *κῆπος*, която значи: торъ, торище и оборъ, оборище, думи, които ни сочатъ на единъ пѣтъ произхода и именуването на селището Коприщица. Името на селището сж дали каракачанитѣ, грѣцизирани траки, които сж пасли и пасятъ още своитѣ стада въ Сръдна-гора. Така високо и така осамотено въ планината разполагатъ своитѣ станове само каракачанитѣ и куцовласитѣ. Прилично на Копривщица грѣцки произходъ има името и на втория градъ въ сѣщинска Сръдна гора — Панагюрище. Това име произлиза отъ грѣцката дума *ἡ πανήγυρις*, което ще рече народно сѣборище, пазаръ. Сжщо и името на сръдногорската гориста височина Климашъ, възъ която по-рано водеше калдаръмена пѣтека отъ с. Душанци за Копривщица, има грѣцки или по право каракачански произходъ: *κλίμαξ*, което ще рече стѣлба; въ Старопланина има проходъ Сълбица, а върхове съ име Климашъ се срѣщатъ и другаде въ България.

Градъ Копривщица, както много други градове въ България, е ималъ и турско наименование: Авраталанъ. Тълкуването на това име представя сжщо

мжчнотия. До като за авратъ, литературно аврѣтъ, нѣма съмнение, че означава женска — а за аланъ се предлагатъ най-различни преводи и усмислювания, като почнемъ отъ красота, поляна, щетина (полянка, заградена отъ три страни съ гора), поле, пѣтека и стигнемъ до крадци, така щото получаваме следнитѣ имена на селището: женска красота, женска поляна, женска щетина, женско поле, женска пѣтека или село на женокрадци. Най-вѣренъ преводъ на думата аланъ е щетина. Думата аланъ се среща и въ други имена на селища въ българскитѣ земи, както е случай съ Аланъ-Кайрякъ (Бургаско), Узунджа-Аланъ (Османпазарско), Узундже-Аланъ (Разградско), Гюзелдже-Аланъ (Разградско) и други. Проф. Иречекъ съ прево забелезва, че имена Момина клисура, Момина поляна, Момина крепостъ се срѣщатъ по много краища на България. Ще прибавя, че въ южна Македония, близо до градъ Кукушъ, се намира стара крепостъ, която се нарича Аврѣтъ-Хисаръ, на български Женско; така се нарича сега и селото, разположено до развалитѣ на крепостта. Прилагателнитѣ моминс и женско въ изброенитѣ по-горе случаи иматъ смисълъ на нѣщо недостъпно, запазено, защитено, но може да отговаря и на действителността, дето въ Копривщица броя на женитѣ далеко надминава броя на мъжетѣ.

Физиономия на града. Градъ Копривщица буди силно очудване у посетителя съ своитѣ голѣми и хубави двоетажни кѣщи, съ добрата каменна настилка на улицитѣ, съ дветѣ голѣми стари черкви, съ многобройнитѣ хубава чешми и десетки сводести каменни мостчета.

Застрояването на града и прокарването на улицитѣ е много добре нагледено къмъ терена. Най-голѣмъ брой улици сж насочени отъ горе къмъ рѣката и само нѣколко надлъжни улици пресичатъ напрѣчнитѣ безъ да се е гледало на тѣхната праволинейност. Много отъ напрѣчнитѣ улици вървятъ отъ дветѣ страни на ограденитъ съ стени притоци на Тополка. Напрѣчнитѣ улици минаватъ Бѣла рѣка Косово дере и Петлешка по хубави камени сводести мостчета. Но много дървени и каменни мостчета сж частни, служатъ за скъсяване на пѣтя къмъ нѣкои богаташки кѣщи. Повече мостчета сж градени въ първата четвъртина на миналия вѣкъ.

Градежътъ на голѣмитѣ копривщенски кѣщи има много общо съ градежа на кѣщитѣ въ други нѣкои наши планински градове като Елена, Тръвна, Тетевене, Малко-Търново, но се забелезва по-силно влияние на Цариградъ, Одринъ и Пловдивъ и по-голѣмо благосъстояние на тѣхнитѣ притежатели, когато сж ги строили. Кѣщитѣ сж оградени съ високи зидове, покрити отгоре съ керемиди; иматъ една голѣма порта и до нея малка за всѣкидневна служба на пешеходцитѣ. Надъ портата се шири стрѣха къмъ улицата и двора. Повечето кѣщи иматъ голѣми покрити съ каменна настилка дворове и овошни градини, въ които първо мѣсто заема трѣнко-сливата отъ чиито плодове сушатъ ошавъ и варятъ ракия. Нѣкои дворове сж подъ кѣщата, загова сж тъм-

1) Каницъ погрѣшно го пише Koprivica.

ни. Въ свръзка съ изобилие на дървенъ строителенъ материялъ много копривщенски кѣщи сѣ построени въ по-голѣмата си частъ отъ дърво. Понеже Копривщица била горена три пѣти отъ кърджали, въ 1793 година и по-после, то се сочатъ само нѣколко кѣщи, оцѣлѣли отъ опустошенията и се смѣтатъ като много стари, строени отъ материяла на гората, която била изсечена, за да се стори мѣсто за тѣхъ, — разказъ общъ за много наши градове.

Кѣщитѣ на богатитѣ нѣкога джелепи, беглекчии и търговци по Тракия, въ Цариградъ, по островитѣ на Бѣло море, въ Мала-Азия и Египетъ се отличаватъ съ своята голѣмина, съ пространни и високи гостни стаи въ горния катъ. Въ долния катъ се намиратъ зимнитѣ стаи въ които особено мѣсто заематъ голѣми и художествено изработени печки (кюмбета), що се отопляватъ отъ съседната одая (в'кѣщи), дето е камината. Таванитѣ на стаитѣ сѣ окрасени по най-хубавъ начинъ, по много отъ тѣхъ има дървени дини и слънца. Стаитѣ иматъ много прозорци, до които се редатъ широки миндери, покрити съ шарени кебета, мендерлици и тъкани възглавници. Вжтрешнитѣ стени сѣ заети отъ долапи, които тукъ наричатъ ракли. Полици, по които се редатъ разнообразни металични и прѣстени съсѣди отъ стенитъ не липсватъ, както и иконостасъ. Подътъ е покритъ най-често съ плѣстъ, шарена отъ цигани. Въ всички стаи по стенитъ висятъ много картини, които представятъ случки отъ руско-турската война много портрети на роднини и приятели, между които нѣкои доста стари и интересни за историята на нашето възраждане и за етнографията.

Долнитѣ катове на кѣщитѣ сѣ задани отъ камѣкъ, а горнитѣ най-вече отъ дебели дѣски, тухли или плетове, добре измазани отъ вънъ и отъ вжтре съ глина. Покривитѣ сѣ керемидени, а коминитѣ тънки и високи, съ хубава форма и много разнообразни. Чардацитѣ на кѣщитѣ, надъ които се надвесватъ дълги полегати стрѣхи, сѣ обърнати къмъ изтокъ и югъ, а изложенитъ къмъ северъ стени сѣ често пѣти безъ прозорци, макаръ и да сѣ къмъ улицата. Въ много кѣщи прозорцитѣ къмъ улицата сѣ по-малки и по-малко на брой, а къмъ двора повече и по-голѣми. Рѣдко липсватъ на прозорцитѣ дървени решетки и капаци. Интересни сѣ така нареченитѣ кафези, — гѣсти решетки отъ тънки дѣсчици — които се поставятъ на стѣлбитѣ предъ врати, на кѣшкови и другаде. Външнитѣ стени на кѣщитѣ и рамкитѣ на прозорцитѣ сѣ обикновено боядисани. Най-често се забелезватъ оранжевата и синя боя; тѣзи бои придаватъ особено хубавъ изгледъ на града.

Въ богаташкитѣ кѣщи има пространни скривалища и тайни входы отъ долапи въ долния катъ

за нѣкой частъ на горния или мазата. До господарскитѣ кѣщи се намиратъ отдѣлни сгради за слуги, добитѣкъ, сѣно и други хранителни предмети.

Много кѣщи съ своитѣ еркери и издаднини надъ улицата приличатъ досущъ на пловдивскитѣ, други чрезъ своитѣ стѣлбове предъ входа на кѣщата, обърнати къмъ двора, напомнятъ турски конаци. Изобщо много кѣщи по външенъ и вжтрешенъ строежъ сѣ вѣрно копие на бейски конаци отъ Цариградъ, такива сѣ кѣщитѣ на Каблешковъ, на Догановъ и други.

Между общественитѣ сгради първо мѣсто заематъ черквитѣ Успение Богородично, строена въ 1817 година, и Св. Никола, строена въ 1842—1844 година сѣщо и основното училище, строено въ 1857 година. И тритѣ тия сгради по своята архитектура и старинность представятъ голѣмъ интересъ¹⁾.

Кѣщата на К. Фотиновъ въ Самоковъ

фот. Г. Трайчевъ

Нови сгради въ Копривщица има само три: Гимназията „Любенъ Каравеловъ“, читалището и работилницата на персийски килими. Съ своята направа и стилъ тѣ сѣ въ пълна дисхармония къмъ градежа на цѣлия градъ, особено къмъ гиздавото и практично въ всѣко отношение основно училище, което лежи съвсемъ близо до тѣхъ. Всички черкви и обществени сгради се намиратъ въ Сръдна махала.

Копривщица има много и хубаво изработени само черквата Успение Богородица е въ Ламбова махала и снабдени съ надписи чешми, отъ които много сѣ сега сухи, защото тѣхнитѣ строители измрѣли, а наследницитѣ имъ се изселили или осиромашѣли. Повечето чешми носятъ имената на построятелитѣ и датиратъ отъ по-миналото и началото на миналото столѣтие.

¹⁾ На описвамъ тия здания, защото тѣ ще бждатъ предметъ на по-обстойно разглеждане отъ други автори, сътрудници на юбилейния сборникъ.

Майстори, които сж градили черквитѣ, училището и хубавитѣ кѣщи, сж идвали най-вече отъ Мирково, Смолско и Каменица, но идвали сж майстори и отъ Родопитѣ (Ахъчелебийско) и отъ Одринѣ.

Въ града нѣма чаршия, малкото дюкяни, кѣрчми и кафенета сж прѣснати изъ града, въ различни

улицы. Най-сборно мѣсто е малкия площадъ при устието на Бѣла рѣка, дето се строи сега мавзолея за споменъ на априлското възстание. Тамъ става пазаръ, тамъ е най-оживеното мѣсто въ тихия сега западналъ градецъ.

А. Иширковъ

СВ. СПАСЪ

Само петъ километра отъ спирка Робертово — третя отъ гара Подуене — и вие сте въ Долни Лозенъ, едно отъ най-хубавитѣ села на Софийската околностъ. Отъ спирката до селото пѣтувате по шосе и още, преди да сте се уморили, при първия неговъ завой, въ една падинка, ви примамва оброчна чешма. Нейната вода, студена и бистра, изтича презъ три дупки, издѣлбани въ дънера на едно дърво. Макаръ и да не ви се пие, вие поемате медното, вързано съ верижка „канче“, вкусвате отъ водата и зачитате надписа околорѣстъ: „Пѣтнице, пийни и благодари Богу и този, който го постави. Който го открадне, проклетия въ кѣщи си ще занесе. Поставилъ Н. И. Карабелювъ. Юний 1924 год.“ И, слава Богу, тази проклетия още пази канчето на мѣстото му. Струва ми се, че благодарение на нея, то и безъ верижката би си стояло тамъ. Иди следъ това и твърди, че суевѣрието нѣма значение за морала на хората!

Така направяме и ние: пийваме отъ водата, словословиме Бога за неговата щедра благодать, която е низпослалъ на това равно мѣсто, засѣнено само отъ нѣколко върби — такъва свежестъ за пѣтника — благодаримъ на бай Карабалева и не открадваме канчето. Никой не посѣга и на паритѣ, оставени върху дънера, както и на множеството заклинателни знаци отъ червена прежда, восъкъ, влакна и пр.

Тѣкмо на това мѣсто шосето се гъне на коляно и се отправя на западъ, за да трѣгне право къмъ югъ оттатъкъ моста, близо до който пресича и цариградското шосе. Ние поемаме напрѣко презъ угъритѣ покрай нѣколкото кѣшли до оброчището, но скоро подирваме „царския пѣтъ“. Съ насъ вървятъ деца, които мъчно крачатъ по угърята, па и овчарскитѣ псета не ни даватъ спокойствие. Тѣхниятъ наеженъ видъ, страшното имъ рѣмжене, па и желание то имъ да си показватъ жбитѣ плаши децата, а чрезъ децата и насъ. Но, все пакъ, тая страхотия ни устрои едно забавно зрелище: две кучета, едри и рунтави, се сдвиха и прави щракаха жбитѣ си челюсть въ челюсть почти нѣколко минути, като плѣскаха едновременно краката си. Тази своеобразна борба привлече вниманието на множеството други кучета, които като зрителъ на нѣкой аеродромъ се бѣха наобиколили наоколо и ни дадоха възможностъ да минемъ безпрепятствено презъ угърята до шосето. Отъ тука натѣй пѣтътъ ни не бѣше смущаванъ

отъ нищо, освенъ отъ кѣсо тревожно излайване, надалено отъ срѣдата на нѣкоя слѣнчогледова нива. А последнитѣ не сж малко. Тѣхнитѣ слѣнчогледи — цели тепсии — вишатъ златнитѣ си корони надъ насъ съ обѣрнати къмъ слѣнцето лица и ни пречватъ гледката отъ дѣсно. Съ тѣхъ видѣтъ на полето се мѣни и ние, свикнали на низки посѣви, които вълнуватъ като море простора предъ насъ, се усѣщаме нѣкакъ стѣснени. И азъ неволно мисля, че ако слѣнчогледовата култура добие по-широко разпространение, намъ — любителитѣ на широкогледки — не ще ни остане нищо друго, освенъ да се качимъ по височинитѣ и по дърветата. Комуто пѣкъ се ще да шествува между шпалиръ отъ златогрейнали корони и да се чувствува по-важенъ, отъ колкото си е, нека шествува тържествено и важно между слѣнчогледови посеви. Все пакъ, ние трѣбва да бждемъ доволни отъ тази нова култура. Споредъ признанията на селяни, нейната доходностъ не е за пренебрегване.

Селото, което се вижда отъ спирката Робертово, все повече и повече разкрива своитѣ отдалечени китни кѣщи. Неговиятъ видъ никакъ не напомня на селата около София, които нѣкакси представляватъ нѣщо срѣдно между първобитно селище и съвремененъ село. Разположено въ гънката на две низки бѣрда, които се спусчатъ отъ планината, то пѣбли по тѣхъ съ своитѣ нейде двуетажни кѣщи и стобори отъ натрупани камѣни или плетъ съ трѣни отгоре, за да досегне съ дѣсното си рамо своя сѣмменникъ — Горни-Лозенъ.

Шосето минава срѣдъ селото и добититѣ отъ близко впечатления не противоречатъ на впечатленията отъ далечъ. Приветливитѣ му кѣщи криватъ и приветливи стопани, готови на всѣка услуга. Отъ тѣхъ ние узнаваме, и де трѣбва да спремъ за отмора. Недоволенъ бѣше само мечкарѣтъ, дошълъ отъ казѣнлъшко да разиграва своята мечка. Неговитѣ черни като въгленъ очи на сѣщо тѣй черно съ тънки черти лице и възкждрява брадичка шарятъ по всички страни и гледатъ, отде ще му са подаде нѣкоя паничка съ жито. Подиръ мечкарѣ следва сестра му, сѣщо такава красавица, по-хубава отъ която не ще е била и Пушкиновата Земфира. Нейнитѣ дрипи не само не грозятъ миловидността ѣ, но я и усилятъ. Тя кара предъ себе малко муленце, натоварено съ парцали и празни торби.

Щомъ видѣха мечката, децата трепнаха, но, когато разбраха, че е вързана, тѣ почти едногласно закрѣкаха:

„Месо, месо, мекано, Дълго ти руно непрано!

Това и трѣбваше на мечкаря. Той опрѣ гждулката о пояса си и леко повлѣче лжка по струнитѣ. Заредиха се едностайни тонове, които изправиха мечката на крака: — тя се завъртя предъ насъ въ бавно и тежко хоро. Децата се смѣятъ отъ неизпитвано удоволствие и ту приближатъ до невиджания звѣрь, ту се притиснатъ страхливо до насъ.

— Ха сега целувай ржка!

Мечката пристѣпва къмъ ржката ми и допира муцуната си. Брънката презъ устнитѣ ѝ пречи, обаче, да целуне така, както тя си знае по — мечешки. Подаватъ ржчици и децата, затропали отъ радостъ, че и тѣмъ мечка е целунала ржка.

— А поминѣкъ имали?
— запитвамъ азъ мечкаря.

— Преживѣва се, ама тукъ хичъ ме не бива; не ще мога да си изкарамъ дори общинската такса. И, за да уязви насъбранитѣ селяни, додаде: тия хора нищо не даватъ.

Отъ него узнавамъ, че миналата година той е продалъ на зоологическата градина една мечка за 20,000 лв. — Отъ тука ни е кяра, — довърши той — а то да остане само на разиграването, хичъ нѣма да ни бжде. И, като опъна вжже-то, повлѣче мечката следъ себе си. Подиръ мечката закрета сестра му, а следъ сестра му мулето. . .

* * *

Вѣтровитъ день

Рисунка Н. Димитровъ

Наистина, градината на Кюркчийски е приятно мѣсто за отмора, особено когато се вари сливовица, и когато любезниятъ синъ на стопанина ви предложи чашка отъ първака. Следъ тоя „аперативъ“ не може да се желае друго, освенъ добъръ обѣдъ, малко почивка на пейката подъ лозата или подъ буйнитѣ дървета посрѣдъ широкия дворъ, които събиратъ върхове, за да постелятъ и въ жарко пладне земята съ сѣнката на своитѣ гъсти и широки листа. Ако не ви се почива, вие можете да се спрете предъ пчелина и да гледате Дамъ Блатовитѣ кошери, отъ които се носи тревожното бръмчене на вѣчно работливото, но и вѣчно свободното имъ население. Но тия пчели сж други. Тѣхнитѣ господари, поклонници на Платоновата теория за държавата, сж съумѣли да ги поставятъ подъ патронажа на нѣколко наши и чужди писатели. Впрочемъ, както сами господаритѣ призна-

ватъ — единътъ младъ художникъ съ доста за-видни дарби — гова сж само мои, ужъ остроумни, предположения. Въ сжщностъ, тѣ сж нарекли едина кошеръ Байронъ, другия Лермонтовъ, третия Ботевъ, четвъртия Яворовъ, петия Елинъ-Пелинъ, отъ желание да провѣрятъ, кой отъ тия писатели ще се отличи съ своята плодовитостъ. За тѣхно нещастие, най-слабъ билъ кошерътъ на Елинъ-Пелинъ, и ние трѣбваше да си дохапнемъ съ медъ отъ кошера на Яворовъ. Отъ другитѣ пѣкъ си купихме нѣколко килограма за вжщи. . .

Всичко наоколо разполага човѣка за отидъ и неѣ, и ленивци като мене драговошно биха позяпали отъ тука небето презъ листата на дърветата, за да се върнатъ обратно въ София съ едно парче небесна синева въ душата си и съ много мъгла въ

своитѣ недостижати желания. Но децата не ме оставятъ. Тръгнаха за манастиря Св. Спасъ, тѣ бързатъ да стигнатъ по-навреме тамъ. Жегата не ги плаши. Особено настойчиво е малкото:

— Хайде бе, татко. Додето ти си починешъ, то ще се мръкне!

Азъ наравмамъ тежката чанта съ провизиитѣ, синъ ми затѣга ремѣцитѣ на раницата си и поемаме по стрѣмния пѣтъ за манастиря. Хладниятъ балкански вѣтеръ упрѣхва потнитѣ ни гърбове и ни кара да се подсланяме за отмора до сипентъ край дълбокия сухорѣкъ. Отъ едната ни страна сж планинскитѣ възвишения, задъ младата зелена гора на които се криватъ манастирскитѣ постройки, отпреде ни — равното софийско поле съ лиловата завѣса на Стара-планина, а почти до насъ, отлѣво, се подаватъ червенитѣ покриви на крайнитѣ селски кѣщици,

които сѣкашъ, любопитствуватъ да знаятъ, за колко време, и следъ колко пристой ще стигнемъ тамъ, защото сме тръгнали. И тѣ трѣбва доста да сж се смѣли, когато чакъ следъ четири часа имъ пратихме нашето — е-хо! — отъ джбака предъ главната порта на монастирския дворъ. Но децата не бѣха виновни.

— Татко бе, разправи ми за турскитѣ дембели, — подканваше ме при всѣки пристой моята щерка, като подмигваше лукаво на своитѣ почти съврѣстни братовчедки. Азъ зная скрития смисълъ на тази покана и започвамъ:

— Тѣ били трима. Да кажемъ: азъ, ти и батко ти . . .

— А, не . . . Само ти, — и други двама. Батко и азъ не сме били . . .

— Добре, нека е тъй: азъ и други двама. Единъжъ единътъ пита другаритѣ си: за колко време ще отидатъ отъ тука до тамъ . . .

— До кжде? . . .

— Е, да кажемъ до тамъ — отсреща. Единътъ рекълъ: за недѣля . . . Уха, извикалъ другия, — та да не си биволска поща? — Ами ти за колко? — пита първиятъ. — За месецъ . . . „Ей че сте бързи, брей“, — вика третия. — Ами ти? „Биръ юварламакъ, биръ конакъ“ . . . Едно преобръшане, едно преспиване . . .

— Той, татко, билъ като тебе бързъ.

Азъ правя видъ на сърдитъ и думамъ: Вземи ти чантата, че вижъ.

Щерка ми повдига пълната чанта съ две ржце и я слага веднага.

— Тежи . . . тя е за бащи . . .

Ахъ ти, дяволке, — за бащи: хемъ тежко да носятъ, хемъ бързо да вървятъ. —

Смѣятъ се всички. — Смѣя се и азъ подъ то-вара на моитѣ години.

— Знаешъ ли, рожбо, какъ лесно се качехъ по такива балкани! Сега ме гледашъ тука, а следъ малко съмъ на върха.

Дъщеря ми не вѣрва. Впрочемъ, не вѣрватъ и другитѣ. Па защо да не си призная? Стори ми се, че излъгахъ. А така бѣ нѣкога. Но тогава времето още не бѣше сложило четиредесетъ и четири, единъ отъ другъ по-тежки, камъни на гърба ми, а ржцетѣ ми не тегнѣха отъ чантата съ провизиитѣ за моитѣ деца.

Ниепѣплимъ и лжкатушимъ. Тенекиениятъ кръстъ на едно отъ старитѣ джбови дървета ни показва, че ние сме почти до монастиря. Гърдитѣ си отдѣхватъ подъ сѣнката на джбовата алея, разпушатъ се, и устата бързатъ да съобщатъ важното събитие на монастирскитѣ обитатели: идатъ нови гости, които за день за два ще внесатъ малко разнообразие срѣдъ уморителното еднообразие на „курортната“ обстановка.

— Ехо, е-хо, е-хо! . . .

Нѣкой ни отвърща.

— Значи, чакатъ ни. —

* * *

Кацналъ на една малка седловина, монастиря не се хвърля въ очи отъ природната джбова алея така, както примама вниманието дори на пжтника отъ експреса, щомъ последниятъ наближи гара Робертово. Но за туй пѣкъ открива гледки, каквито и софийнецътъ, щедро заобиколенъ отъ природни хубости, твърде рѣдко е виждалъ. Отъ която точка на тая седловина и да хвърли погледъ човѣкъ, предъ него се раскрива Софийското поле въ кичеститѣ рамки на сини, мъгловати възвишения като платното на художникъ, който е съумѣлъ да нахвърли само два цвѣта — жълтъ и зеленъ — но така, че и опитнитѣ петна на неговата четка, нанесла по крайнитѣ на платното несполученитѣ цвѣтни комбинации отъ палитрата да изглеждатъ една необходимостъ за цѣлостното художествено впечатление отъ картината. А тя е еднакво привлѣкателна и когато е облѣта отъ слънцето така, че отъ всѣки стрѣкъ на безкрайнитѣ стърнища да се виждатъ само неговитѣ излжчавания, и когато висне лека мъгла надъ нея. Тогава огледално блѣскавата площъ се обръща въ едра продълговата широка ивица, по която едва-едва се плакнатъ отъ една височина до друга тихитѣ вълни на бледо-синьо езеро. По-силното око може да забележи, какъ като лодки се клатушкатъ множество села, заграбили съ широки весла дълбокитѣ води и метнали върху тѣхъ своитѣ зелени отражения. Моитѣ познати ми редятъ имената на тия села, като се почне отъ Саранци, на изтокъ, та се свърши съ Курило, на западъ. Азъ ги записвамъ грижливо, съ намерение да ги помена въ моето описание, но загубвамъ листчето. И сега то ще мине безъ тѣхнитѣ имена, може би, за по-добро: описанието ми нѣма да прилича на географска карта съ нейнитѣ неизбѣжни „легенди“. Па и защо сж имената, когато и безъ тѣхъ селата изглеждатъ толкова хубави отъ монастиря Св. Спасъ! А възторгъ отъ хубостта на природата трѣбва да носи и да буди въ душитѣ на хората всѣко природно описание.

— После ще има време за гледане. Сега елате да се отморите.

Влизаме въ малкия монастирски дворъ. На срѣдата му се виши черквата, а срещу нея препречва погледа на северъ, къмъ полето, двуетажна, не много отдавна поправяна постройка. Тя се чупи на западъ въ едноетажна съ широкъ сайвантъ, за да свърши съ магерницата и съ леко-построения етажъ надъ нея. Лѣтувачитѣ заематъ двуетажната постройка, като всѣко семейство разполага съ една стая въ етажъ и една кухня въ партера. Всѣка стая дава съ севернитѣ си прозорци гледката на полето и на отсрещнитѣ планини, а презъ южнитѣ позволява на слънцето по цѣлъ день да се излежава върху постланитѣ на потона сламеници, даже и когато наемателитѣ се опитатъ за отмора да му отнематъ мѣстото.

Дворътъ, обрасълъ съ трева, е сравнително чистъ. За неговата чистота еднакво бдятъ, както лѣтувачитѣ, предимно подуенци, така и самия

калугеръ отецъ Партений. Приятно гали окото и бѣлата мазилка на чарквата. Не е много мжно да се открие старинността на храма, както и времето на последната му възобнова. Впрочемъ, за последната имаме на нѣколко мѣста точни посочвания. Така подъ главния входъ отвътре четемъ на славянски: „Во славу Свѣтѣхъ Троици созданъ билъ тоя храмъ отъ старо новъ 1821 лѣто, като дошелъ отецъ Игуменъ Кирикъ монахъ родомъ отъ Враца, отъ ново го созидалъ и изобразилъ, съ настояние и иждивение свое, въ лѣто 1847. А сега на 1868 развали свода и созида трите кубета и го изобрази втори пжтъ на 1869 лѣто“.

Надписътъ на каменната плоча пжкъ, поставена надъ външната северна врата, ни сочи 20 октомврий 1848 год. като дата, на която, навѣрно, ще е била свършена тази основна поправка, предприета отъ отца Кирика, предприета съ негово „настояние и иждивение“.

Строителната поправка е ржководена, ако се сжди по надписа надъ северното прозорче отвънъ, къмъ главния входъ отъ „Масторъ Цветко Тодоровъ отъ Жабленъ радомирско окръжие съсъ дружината 1868“. А живописната „Изобразили Николай Иовановъ образописецъ, Христки Захариевъ Зогравский, самоковци, и Димитри Христовъ Дупничанинъ, Христо Георгиевъ само мазаль“.

„Ученикъ и помощникъ Кириковъ“ билъ „отецъ Неофитъ Врачанинъ“.

Шаблонна, черковната живопись не отблъсва зрителя, защото чрезъ портрета, рисуванъ отъ натура, на игумена Кирика говори за голѣмитъ дарби на своитѣ създатели и за условноститѣ, които времето и черковната традиция сж имъ наложили. Работата на едни и сжщи хора, а, може би, на единъ сжщи човѣкъ съ такава непреходима пропастъ помежду имъ. Не зная, дали ще преувелича, ако кажа, че портрета на тоя забележителенъ калугеръ е, наистина, една забележителна художествена работа у насъ, която по изразностъ, економия на художественитѣ средства и пластика далечъ надминава работитѣ на много и много отъ нашитѣ днешни портретисти.

Но само, за да видятъ тоя портретъ, върху който сж длжни да спратъ своето внимание нашитѣ историци на живописъта, ще трѣбва да попрѣмѣтъ настрана черковнитѣ хоругви и припитилата ги стълба, за да освободятъ жгъла отъ дѣсно на главния входъ, отдѣто спокойно гледа своята забрава мистично унесеніятъ погледъ на отца Кирика. Да ги поотмѣстятъ и да видятъ, какъ прѣститѣ се готвятъ да пустнатъ още едно зърно отъ веригата на времето, за да чуемъ и ние слабото щракане на вѣчността, която най-живо се долавя чрезъ образитѣ на изкуството. А въ жгъла отъ дѣсно е затрупанъ тѣкмо такъвъ образецъ на това вѣчно изкуство, гледанъ день и нощъ отъ произведениата на художествения шаблонъ, които потрепватъ подъ кандилното освѣтление и подъ трепетнитѣ пламъци на восъчнитѣ свѣщи съ своитѣ еднообразни ликове, дървени пози и многоцвѣтни одѣяния, щомъ обърнатъ

манистовиднитѣ си очинатамъ. Потрепватъ отъ скръбъ, защото знаятъ, че сами тѣ биха били така живи и плътни, ако не си ги представляваше християнската религия толкова очистени отъ себе си, и, ако тя тогава не се боеше да сближи светеца съ човѣка на живота, като на първия придаде тѣлото на последния, а на последния — светостта на първия... И ето тамъ — въ жгъла — сжщо такъвъ божи служителъ, който не е толкова свѣтъ, за да изгуби човѣшкия си обликъ, и толкова човѣкъ, за да не говори чрезъ него величието на духа, ржководило четката на Николай Иовановъ Образописецъ, Христка Захариевъ Зографски или на Димитра Христова Дупничанинъ. За Христо Георгиева не поменавамъ: „той само мазаль“. А съ мазане не се създава животъ на платно и на стена. Но на кого отъ тримата се длжи това дѣло, може да отговори само основно проучване. Любителскиятъ погледъ като моя не открива нищо друго, освенъ следниятъ текстъ: „Игуменъ Кирикъ монахъ отъ Враца 1869 г.“

Сега съ единъ калугеръ, манастирътъ „Св. Спасъ“ поне презъ времето на неговитѣ преправки и пристройки ще е ималъ по-голѣмо духовно население. На това твърдение, мисля, че трѣбва да ни наведе текста върху сребърнитѣ платинки, обковали костъ отъ нѣкакви неизвестни мощи, който споменува освенъ Кирика като игуменъ, още: „монахъ: Петко, Косо, Тодоръ, Цено, Кристанъ, Ангелко“. Най-вѣроятно е, обаче, последнитѣ да сж били само ревнители и пристойници отъ околното население, които сж подкрепвали отца игумена въ всичкитѣ му предначинания. Тѣй или иначе, въ манастиря „Св. Спасъ“ се е живѣло нѣкога по-пълно и съ по други блѣнове за бждещето, отколкото се живѣе днесъ. Преди мѣсто за обнова на душитѣ, той сега, дѣйствително, предлага значителни удобства за прехрана на селенитѣ. Кой знае? — Може и едното и другото да сж еднакво угодни Богу. Не току така най-охраненъ днесъ е висшия духовенъ клиръ, не току така сж проповѣдвали още и старитѣ латинци, че „mens sano in corpore sano“...

Тѣй или иначе — манастирътъ Св. Спасъ е най-удобното мѣсто за отдихъ и почивка не само въ цѣлата софийска околностъ. Ала малцина знаятъ това. И толкова по-добре. Въ неговата сегашна тишина по-лесно се слуша гласа на Бога, който говори чрезъ всѣки листъ на свежата гора, чрезъ всѣки ромолъ на студената манастирска чешмица, до която богомолни ржце сж поставили на високия джбъ фенеръ съ кандило. Тука, срѣдъ щедроститѣ отъ зеленина и влага, плѣзнали по нахвърленитѣ единъ надъ другъ, единъ задъ другъ върхове, и сухата чистота на трижгълния рѣзенъ отъ желтото поле, надъ което подето върху нашкитѣ на омарата се вдига се по-високо и по-високо въззеленикаво небе, човѣкъ не може да не се изпълни отъ величието на оногova, който чрезъ насъ се радва на своето създание.

Но не само къмъ молитви, а и къмъ работа за другитѣ разполага цѣлата околностъ на манастиря. И подуенскитѣ посетители подъ ржководството на

Салчо Черневъ сж съумѣли да сторятъ нѣщо отъ себе си, което създава редица удобства, безъ да огрожава природата. Къмъ студената вода е прокарана равна пжтека, надъ която сплитатъ вейки стройни изкастрени джбови дървета, подъ чиято сѣнка мамятъ за нея и себесъзерцание тѣхнитѣ необѣлени клони, обърнати на хубави облегални пейки. Себесъзерцание, защото тука човѣкъ не може да види нищо друго, освенъ дѣнеритѣ на дърветата, тѣнката лента на тѣсната пжтека, кжсъ отъ бѣлата монастирска стѣна и една малка-ржфка отъ небето. Но всичко това е толкова малко за душата, че тя неволно се вдѣлбыва въ себе си. Надъ монастирската врата, обаче, е беседката на простора. До нея се отива по стотина изкопани стѣпала. Тамъ денемъ мечтаятъ младитѣ, а вечеръ си шепнатъ своитѣ обѣти и четатъ въ книгата на електрическото сияние, което се носи далечъ надъ софийското поле. Но София още не се вижда, — трѣбва да се слѣзе на планинския ностъ подъ монастиръ, та да изпъкне и тя въ всичката си златиста прелестъ. Столицата на България отъ тука е неузнаваема почти. Тя не е една грамада отъ неравни постройки, а една тантела отъ свѣтлини, които се отдѣлятъ и сливатъ при всѣко подухване на вѣтъра като канделабритѣ на пишно градинско увеселение. Но това е само при пръвъ погледъ. Вгледате ли се, обаче, въ тоя голѣмъ източникъ на разноцветни лжчи, които, сѣкашъ, присѣгатъ да ви обхванатъ отъ всички страни, и пренесете ли погледъ въ дълбочината тѣкмо предъ себе си, той ще ви се стори като единъ голѣмъ параходъ, поелъ пжтъ по безбрѣжно море, вълнитѣ на което стигатъ тѣкмо предъ погледа като високи, подпрѣли хоризонта планини. Вие забравяте всичката суета, която кипи сега тамъ въ тоя Ноеви ковчегъ на живота и дигате благовѣйно глава къмъ небето съ едва доловимото желание да сравните хубостъта надъ главитѣ си съ тая подъ вашитѣ крака . . .

Море отъ мракъ и свѣтлини. И тамъ — нашия блѣнъ да се гурнемъ срѣдъ шума на неговитѣ талази и да избѣгаме далечъ отъ тѣхъ въ тишината на планинския склонъ, отдето ще можемъ да гледаме само бѣлитѣ електрически свещи на Враня и Новоселци. . .

Щурецътъ пѣе около купата, на която подпирамъ гърбъ. . .

Той пакъ ще моли зимасъ :

„Малко житце, житце ми се ще.

С. Чилингировъ.

* * *

ДРУЖЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ

Старо-загорскиятъ клонъ *Сърнена Гора* отъ Б. Т. Д. е ималъ на 27 октомври т. г. общо годишно събрание на което е избрано ново настоятелство на клона въ съставъ: председател Т. Близнаковъ, подпредседател Т. Друмева, секретаръ П. Г. Станевъ, касиеръ К. Николовъ и съветници Ст. Минковъ, Т. Григоровъ, Г. Татарлиевъ.

Всичко що се отнася до клона, да се отправя до секретаря г. Петъръ Г. Станевъ, чиновникъ т. п. станция Ст. Загора.

Клонътъ съобщава на интересующитѣ се, че съборната снимка струва 80 лв. (безъ пощенскитѣ разноски). Желаящитѣ да иматъ снимката да изпратятъ до клона стойността ѝ, като покажатъ и точния си адресъ, за да имъ се изпрати.

Долно Банскиятъ клонъ *Ибъръ* отъ Б. Т. Д. е ималъ извънредно общо събрание на членоветѣ си на 22, ноември т. г. въ бюфета на читалище „Рила“. Разгледанъ е дневния редъ на предстоящия извънреденъ дружественъ съборъ и изпратенъ пратеникъ отъ страна на клона г. Д. Кюркчиевъ. — За засилване на клоновата каса и събиране на средства за уреждане на клоновата градина-паркъ е решено да се уреди подписка между членоветѣ за извънреденъ приносъ кой колкото може. При възможностъ да се уреди и една обществена подписка за въ полза на градината, като се натовари настоятелството на клона да проучи предварително тозъ въпросъ и въоръжитѣ изгледи. — За уреждането на нѣколко вечеринки и забави все съ сжщата лель е избрана постоянна увеселителна комисия.

Работата по уреждането на градината-паркъ е почната и върви добре. За сега се прочиства мѣстото и изваждатъ камънитѣ, отъ които ще се складиратъ на фигури около 200 кубика, за да могатъ да се продадатъ евентуално въ полза на градината. За съжаление общината е отказала да разреши на членоветѣ на клона да отработятъ времената си трудова повиностъ въ градината, вследствие на което и уреждането ѝ ще върви по-бавно и ще струва по-скжпо.

Разложкиятъ клонъ *Пиринъ* отъ Б. Т. Д. е обявилъ въ общо събрание на членоветѣ си делото на освобождението на града и околността — 11 октомври старъ стилъ за патроненъ празникъ на клона. Целта е да се възобнови обичая, да се отпразнува тоя день всѣка година най-тържествено, както е ставало до преди голѣмата война. Тая година отпразнуването е станало най-блескаво при масово стечение на населението.

Следъ черква на площада предъ читалището е отслуженъ молебенъ на който сж присѣствували началника на гарнизона съ всички офицери и войници, началницитѣ на разнитѣ учреждения съ чиновницитѣ си, културно-просвѣтителнитѣ и спортнитѣ организации въ града и голѣмо множество граждани и гражданки. Следъ молебена сж говорили отъ страна на гражданството гимназиялниятъ учителъ г. Галевъ, отъ страна на войнството началникътъ на гарнизона и отъ страна на клона г. подпоручикъ Стефановъ. Следъ обѣдъ г. поручикъ Стоевъ, членъ на клоновото настоятелство, е държалъ беседа предъ гражданството въ салона на Военния Клубъ на тема „туризмътъ въ България като факторъ за развиване любовъ къмъ родината“. Следъ беседата е имало дружно веселие, а вечерята въ театралния салонъ клонътъ е далъ туристическа литературно-музикална вечеръ, която е имала много добъръ успѣхъ. Началника на гарнизона г. подполковникъ Жековъ е отпусналъ безплатно струнния оркестъръ на мѣстната войскава частъ.

Клонътъ е поставилъ табла въ градското читалище съ изгледи отъ Пиринъ и Рила. Приготовляватъ се и въ близко бъдаще ще се поставятъ такива на най-близката гара *Изворитъ* (Симитли).

На 8 ноември т. г. клонътъ е направилъ последния си лѣтенъ излетъ до мѣстото на хижата. За презъ зимата се подготвя уреждането на зимни излети, на нѣколко беседи по въпроси отъ туристически и общо-образователенъ характеръ, на единъ курсъ по четене на карти, а сжщо и единъ курсъ по есперанто. Другарски срещи за взаимно опознаване на членоветѣ се уреждатъ въ кафене „Туристическа среща“.

Окржжната постоянна комисия е отпуснала въ полза на фонда „Хижа въ Пиринъ“ 5000 лв., а общината единъ

кубически метър дървен материал за обзавеждане туристическата спалня и шанцовъ инструментъ за трудоватитъ при хижата, за което клонътъ имъ изказва своята благодарностъ.

Маркирани сж съ бѣла блажна боя нѣколко пжтища, между които и тоя за мѣстото на хижата (Полянитъ — Суходолъ). Клонътъ е направилъ постѣпки да му се отпусне мѣсто за градина и туристически домъ, каквото предполага да построи следъ свършването на хижата въ Пиринъ.

† Борисъ Велевъ, членъ на Разложкия клонъ Пиринъ отъ Б. Т. Д. е починалъ на 11 октомври т. г. Като секретаръ на мѣстната община покойниятъ е указвалъ винаги най-големо съдействие при разрешаването на жизнени въпроси за клона, особено по отпусчане на мѣстото за хижата — неговъ бѣлнъ, който той не можа да види реализиранъ. Миръ не прахътъ му!

* * *

СЪДЪРЖАНИЕ НА ГОД. XVII.

СТАТИИ.

	Стр.
Синия виръ отъ С. Чилингировъ	2
Обсадата на Еверестъ Пѣю	4
Добруджански причерноморски езера отъ Сава Н. Ивановъ	9
Значението на алпинизма въ културния животъ на днешно време отъ А. Дранеръ	10
Къмъ Ибъръ отъ Й. Болчевъ	18
Пещерата отъ Д. Шишмановъ	20
Въ Тръвна отъ Н. Филиповъ	21
Изъ Тюрингия отъ Василь Захариевъ	23
Туризма зиме по планинитъ отъ Д. Илчевъ	25
Изъ Рила отъ Дим. Дикъ	26
Три минерални извори въ Разлога отъ Боянъ Дацовъ	29
Мадарски конникъ — паметникъ на прабългарското изкуство отъ проф. Г. И. Кацаровъ	34
Подъ скалитъ на Мадара отъ Ив. Варджиевъ	38
Пролѣтъ отъ Димитъръ Шишмановъ	39
Бждни вечеръ подъ Мусала отъ П. Д	40
Търново и Казанлъкъ презъ 1837 г. отъ Молтке	44
Едно изкачване на Фуджи отъ Ф. Кристаянъ	45
Покрай бисеритъ на Македония отъ Кр. Миятевъ	50
Първото изкачване на Монбланъ по О. Е. Майеръ и др	56
Природа Поезия отъ Иванъ Лековъ	60
За облѣклото отъ Д-ръ Н. Дабовски	66
Човѣкъ и природа отъ В.	66
Градъ Елена отъ Проф. А. Иширковъ	68
Десетъ дена изъ Рила отъ Василь Захариевъ	70
По залесяването на Витоша отъ П. Д	72
Къпотно или Капатово отъ А. Страшимировъ	74
Монъ Бланъ отъ Руиолфъ Фонъ Чарнеръ	75
Хаберлеа отъ Н. А.	78
Къмъ Лѣтовище отъ Н. Вранчевъ	82
Планинарство и хигиена на сърдцето и дробовѣтъ отъ М. Валтеръ	87
На Гросглокнеръ отъ В. Гр-ва	88
Защо се качвате, кога ще трѣбва да слезете? отъ Л. Джамоли	94
Къмъ Плиска и Мадара отъ М. Арнауловъ	100
Два Веера отъ С. Чилингировъ	103
Опасни планински излети отъ Luigi Trenker	105
Светилища на нимфитъ въ България отъ Проф. Г. И. Кацаровъ	107
Изъ Алпитъ отъ Зл. Чолакова	109
Съюзъ на славянскитъ туристически дружества отъ Пѣю	120
Драгалевския монастыръ отъ Кр. Миятевъ	122
Горно-Пашмакдж отъ Н. Вранчевъ	124

Въ Варна отъ Н. Филиповъ	126
Созополъ отъ В. Миковъ	129
Легендата на Девненскитъ извори отъ Любомиръ Владикиня	136
Обществена организация за закрила на природата отъ Янъ Т. Павликовски	138
Изъ Стара планина отъ Зах.	142
За пещеритъ отъ Н. А. Мушмовъ	145
† Проф. Кр. Дрончиловъ отъ Ив. Велковъ	152
Нашия Крумъ отъ П. Делирадевъ	153
Нашето дѣло отъ Кр. Дрончиловъ	154
Градъ Копривщица отъ А. Иширковъ	156
Св. Спасъ отъ С. Чилингировъ	160

Вести и белѣжки. Ледницитъ въ Швейцария 30 стр. Олимпъ 30. 600 метра надъ ледника 31. Нова Алпийска желѣзница 31. Радио въ Алпитъ Д-ръ Албертъ Пенкъ 79. Международна изложба на туризма 95. Араратъ 96. Еверестъ 96. Въздухоплаването въ услуга на планинарството 96. За туриститъ въ Югославия 95.

Пжтища и пжтеводители. Правилникъ за забелѣзване пжтища и събиране материялъ за пжтеводители. стр. 130.

Книжнина Die Alpen — Les Alpes стр. 78; Туризма въ България 79; Иванъ Вазовъ Съчинения 79; Шишковъ Ст Н. — Централна презродопска желѣзница и презъ къде да се прокара 79; Сава Н. Ивановъ — Черно море 134;

Хижки Хижки 31;

Праздници Праздника на Рила въ Долна Баня 147.

Юбилей Юбилей на Ал. Божиновъ 31.

Дружественъ животъ. Протоколъ за 25 год юбилей на Б. Т. Д. и осещаването на хижа въ Витоша 13; Карловския клонъ „Юмрукъ чалъ“ 31. Ямболския клонъ „Кабиле“ 31; Бждни вечеръ на хижа Алеко 31. Нови клонове 31; Южно българскитъ клонове 31; Издания на Ц. Настоятелство 31; Чехски туристи въ България 32; Среща на клоновѣтъ отъ Ю. З. България въ Кюстендилъ на 10—19 I, 1925 г. Хасковския клоъ „Аида“ 48, 97, Врачанския клонъ „Веслецъ“ 48, 95, 13; 149; Търновския клонъ „Трапезица“ 48, 63; XVIII редовенъ дружественъ съборъ 62, 110; Видинския клонъ „Бонония“ 62; Карловския клонъ „Юмрукъ чалъ“ 63, 113; Карнобатския „Чалъ кавакъ“ 63; Пловдивския клонъ „Калояновъ връхъ“ 63; Преславския клонъ „Хорски долъ“ 63; Софийския клонъ „Алеко Константиновъ“ 63, 80, 96, 148; Варненския клонъ „Девненски извори“ 64; Казанлъжския клонъ „Орлово гнездо“ 64; Старозагорския клонъ „Сърнена гора“ 64; Русенския клонъ „Приста“ 64; Никополския клонъ „Родина“ 64; Харманлийския клонъ „Родопи“ 64, 97; Плевенския клонъ „Кайлъшка долина“ 64, 98; Бургаския клонъ „Странджа“ 64; Хасковския клонъ „Аида“ 64; Долнобанския клонъ „Ибъръ“ 64, 97, 132. Окржж. на Б. Т. Д. стр. 80, Групата „Клекъ“ отъ „Алеко Константиновъ“ 80; Новъ клонъ въ Егри дере 96; Кюстендилски клонъ „Осоговецъ“ 96; Ловешкия клонъ „Стратежъ“ 97; Дупнишкия клонъ „Рилски езера“ 97; 97; Габровския клонъ „Узана“ 97; Сливенския клонъ „Българка“ 97; Новъ клонъ въ гр. Разлога 97; Областна среща въ Ямболъ 97; Свиленградския клонъ „Куртъ Кале“ 97; Станимашкия клонъ „Безово“ 98; Поправка на протоколитъ на XVIII тур. съборъ 131; за допискитъ 131; Беловския клонъ „Ювдолъ“ 132; Търново-Сейменския клонъ „Марица“ 132; Разложкия клонъ „Пиринъ“ 132; Извънреденъ съборъ на Б. Т. Д. 147; Самоковския клонъ „Рилски туристъ“ 147; Хесково — срещи на южнобългарскитъ клонове 147;

Туристическа кооперация. — Туристическа кооперация 32, 98, 149;

Некролози. — Подпоруч. Асенъ Х. Стояновъ 32; Сава Ил. Шиваровъ 32; Веса Н. х. Цочева 64; Дѣлчо Илчевъ 98; Проф. Д-ръ Кр. Дрончиловъ 150.

Картини. — Мусала (начална) аквар. Криловъ стр. 1; Улица въ Котелъ 3; Синия виръ 4; Монтъ Еверестъ 5;

Монть Еверстъ при снѣжна буря 6; Чамо Лѣгма или Монть Еверстъ 7; Балчикъ 9; Рила (начална) акв. П. Францалийски ст. 17; Топоклията 19; Ибѣръ 19; Травна 21; Кжщата на Ангелъ Кънчевъ 22; Кжщата на Пенчо Славейковъ 22; Замъка Leuchtenburg 25; Край Перникъ 25; Чамъ Кория 27; Чамъ Кория 28; Мадарския конникъ (начална) 33; Скали при Мадара 35; Кана отъ сторобългарско съкровище 36; Скали при Мадара 36, 37; Край Месемврия 39; Мусала 40; Хижата подъ Мусала 41; Рупитъ—Рила 42; Село Еяина (Казанлъшко) 44; Кжтъ отъ Търново 45; Фуджи 47; Изъ Пирин — В. Гъзей (начална) 49; Воденъ 50; Пиринъ — Тевното езеро съ Белемето, Пилафъ тепе, Каменица и Арапъ междъ 51; Слизане отъ Монъ Бланъ 53; Монъ Бланъ 55; Подъ Витоша 27; Розова долина 59; Селяни отъ Бѣлоградчийско 61; Кирилова поляна (начална) акв. Василь Захариевъ 65; Рупитъ и Еленинъ връхъ 67; Елена 68; Кжща въ Елена 69; Демиръ капия 71; Витоша презъ априлъ 73; Пиринъ. Гледка отъ Тодоринъ връхъ 74; Хаберлеа 78; Проф. Пенкъ на Мусала 79; Рила — погледъ къмъ Манчу (начална) акв. Василь Захариевъ 81; Водопади при Бачковския манастиръ 85; Хижата при Глокнеръ; Клайнглокнеръ 90; Гросглокнеръ 91; Цителхаусъ Зонбликъ 62; Целъ амъ Зее 93; Дреновския манастиръ (начална) 79; Скали при Мадара 101; биволи 102; По р. Камчия 103; Черно море къмъ Василико 104; Guglia di Brenta 106; Носия отъ с. Стралджа (Сливенско) 108; Подъ Манчу 109; Гжбитъ при Кърджали (начална) 119; Созополъ 120, 129; Хижата Камзикъ въ Татритъ 121; Ктиторски портрети въ Драгалевския манастиръ 123; Пашмакж 124; с. Мугла (Дювленско) 125; Извори при с. Гор. Райково (Пашмаклийско) 125; Искарския проломъ при с. Бовъ (начална акв. К. Щъркеловъ 135; Девненскитъ извори 137; Искара при Карлуково; 139; По р. Искъръ 141; Витоша 143; По Искъра 144; Пещерята Проходна при Карлуково 146; Черква при с. Бѣли Искъръ (Самоковско) — начална акв. В. Захариевъ 150; Витоша 152. Мъртвия градъ 153. Чешма въ Самоковъ 155. Черква въ Самоковъ 157. Вѣтровитъ день.

.....
Умоляватъ се частнитъ абонати, които желаятъ да получаватъ и за напредъ списанието да съобщатъ въ редакцията за да не става прекъсване на изпращането.
.....

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

МЕСЕЧНО ИЛЮСТРОВАННО СПИСАНИЕ

ЗА ТУРИЗЪМЪ И РОДИНОЗНАНИЕ

ОРГАНЪ НА БЪЛГАРСКОТО ТУРИСТИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО

Открива се подписка за XVIII (1926) годишнина (10 книжки, Януарий — Декемврий). Абонамента на списанието за членове на Бѣлг. Туристическо Дружество и Юношеския Туристически Сюзъ остава 60 лева годишно, за не членове 80 лв. За чужбина абонамента е 100 лева. Презъ годината ще се дадатъ по възможность премии — художествени снимки отъ красиви бѣлгарски мѣстности. Списанието е препоръчано отъ Министерството на Народната Просвѣта съ окръжно № 1792 отъ 27 Януарий 1922 год.

Всичко, що се отнася до списанието, да се изпраща до:

Редакцията на БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ,

София, ул. Солунъ, 23.

Старата черква въ с. Махала (Самоковско)

В. Захариевъ

Редакторъ: Ив. Велковъ

София — Придворна Печатница — 1925